

Justitiedepartementet
Straffrättsenheten
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Slopad straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85)

Inledning

Tingsrätten bedömer i och för sig att det är möjligt att genomföra förslaget såvitt rör unga myndiga. Om det förslaget ska genomföras bör det också införas straffskärpningar för ålderskategorin 15–17 år.

Med hänsyn bl.a. till att syftet med önskade förändringar främst är att ta bort straffrabatten för personer i åldersgruppen 18–20 år som döms för viss allvarlig upprepad brottslighet anser tingsrätten att det behövs ett omtag på frågan om påföljder för unga lagöverträdare och då med ett bredare perspektiv.

Nedan redovisas tingsrättens synpunkter.

Straffrabatt för unga lagöverträdare

Utifrån utredningens förutsättningar enligt direktivet har tingsrätten inga lagtekniska invändningar mot förslagen såvitt rör åldersgruppen 18–20 år.

Forskning och statistik

Med hänsyn till den tvekan utredningen gett uttryck för när det gäller represionshöjningar generellt vill tingsrätten ge följande kommentarer. Det saknas anledning att ifrågasätta den forskning som utredningen hänvisat till när det gäller ungdomars psykologiska och neurologiska utveckling. När det däremot gäller statistiken finns anledning att värdera den med större försiktighet, bl.a. med tanke på att många relevanta frågor ännu är obesvarade. Detta gäller exempelvis förändringar i barnkullarnas storlek över tid, vilket rimligen kan antas påverka antalet lagförda ungdomar. Även andelen ouppklarade brott torde vara av intresse. Enligt tillgängliga uppgifter finns ett stort antal ouppklarade brott, bl.a. gängrelaterade skjutningar. Den omständigheten att utredningen i flera fall utgått från statistik för tiden fram till år 2016 måste vidare medföra ytterligare försiktighet i fråga om vilka slutsatser som kan dras. Enligt Socialstyrelsen har antalet döds-skjutningar bland unga män ökat sedan år 2012; under år 2017 dog 26 män i åldern 15–29 år av skottskador. Vidare

nämns i debatten att rånbrotten bland ungdomar har ökat markant enbart de senaste två åren.

15–17 åringar

Tingsrätten anser att utredningen inte tillräckligt beaktat vikten av att påföljdssystemet ska framstå som rättvist och proportionerligt i dess helhet. Inte heller har utredningen diskuterat i vad mån stora tröskeeffekter riskerar att leda till att yngre utnyttjas av äldre för att begå brott, vilket hävdas ibland. Av nu anförda skäl anser tingsrätten att det för påföljdssystemets trovärdighet är nödvändigt med en repressionshöjning även för den yngre kategorin, 15–17 år, om straffrabatten helt avskaffas för de lite äldre lagöverträdarna. I valet mellan de modeller som presenterats avseende lagöverträdare i åldern 15–17 år förordar tingsrätten modell 4. Den innebär att det kommer att ske en repressionshöjning för lagöverträdare i denna åldersgrupp och att tröskel-effekten när lagöverträdaren fyller 18 år motsvarar tröskeln vid 15 år, vilket enligt vår mening framstår som rimligt.

För att ändå kunna behålla lagöverträdare i åldern 15–17 år så länge som möjligt inom ramen för systemet med särskilda ungdomspåföljder föreslår vi en reglering som innebär att ungdomspåföljderna ska kunna tillämpas som påföljd vid högre straffmättningsvärden än idag. Exempelvis skulle det antal timmar ungdomstjänst som för närvarande motsvarar ett straffmättningsvärde på sex månader vid en sådan reglering kunna anses motsvara ett straffmättningsvärde på åtta månader. I fråga om allvarlig brottslighet bör lagstiftaren även överväga möjligheten att döma till längre slutna ungdomsvård än maximalt fyra år. Överlag ser vi ett behov av att utveckla ungdomspåföljderna och att berörda myndigheter får de verktyg och resurser som krävs för att kunna genomföra sina uppdrag på ett gott sätt. Även socialtjänsten behöver ges möjligheter att i tid vidta nödvändiga och tillräckliga åtgärder, vilka även måste omfatta barn innan de blir straffmyndiga.

Ett omtag behövs

Utifrån direktivets problemformulering anser tingsrätten att det borde finnas andra möjliga lösningar för att komma till rätta med den organiserade brottsligheten i gängmiljö än att generellt slopa straffrabatten för lagöverträdare i åldern 18–20 år och minska straffrabatten för lagöverträdare i åldern 15–17 år. En sådan lösning skulle kunna vara att rikta in sig på de särskilda brotts typer som förknippas med brotten i gängmiljö genom att i lag särskilt ange vilka brott som de unga lagöverträdarna inte ska få straffrabatt för, alternativt få mindre straffrabatt för än idag. För att lagen ska få avsedd effekt och för att begränsa utnyttjandet av omyndiga bör en sådan lag omfatta även den yngre ålderskategorin, 15–17 år. En annan lösning är att göra som i Tyskland, dvs. att införa en villkorad möjlighet till särbehandling vid påföljdsvalet. När det gäller den lösning som förordats i det särskilda yttrandet är vi dock mer tveksamma med hänvisning till att en sådan lösning torde medföra betydande utrednings- och bevissvårigheter och därmed inte leda till de resultat som lagstiftaren önskar.

Tingsrätten anser sammanfattningsvis att det borde göras ett omtag vad gäller åtgärder mot ungas brottslighet och att åtgärder behövs inom flera områden parallellt.

Föreslagna författningsändringar

Vad gäller föreslagen ändring av 29 kap. 7 § brottsbalken anser vi att ”mätas ut” är ett främmande uttryck som inte lämpar sig i lagtext och därför bör bytas ut.

Vi instämmer i utredningens förslag om att bestämmelsen i 25 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om vård av unga, vilken innehåller krav på särskilda domare för handläggningen av ungdomsmål, ska upphöra att gälla och anser att ändringen ska ske oavsett om övriga förslag genomförs eller inte.

Vi anser även att 28 § andra meningen lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga ska utgå och att så ska ske oavsett om övriga förslag genomförs eller inte med hänvisning till att den utredning som inhämtas med stöd av angivet lagrum i regel inte är nödvändig.

I övrigt har vi inte några synpunkter avseende föreslagna författningsändringar.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Inger Söderholm, chefsrådmannen tillika ungdomsdomaren Lennart Christianson, rådmannen tillika ungdomsdomaren Susanne Allgårdh och tingsfiskalen Sofie Björklund, föredragande. I beredningen av ärendet har även ytterligare domare, däribland ungdomsdomare, deltagit.

Inger Söderholm

Sofie Björklund